

## Otvorený prístup (open access) k vedeckým publikáciám v rámci operačného programu Výskum a inovácie

### Fact Sheet

#### Čo je open access?

Open access predstavuje model vedeckej komunikácie, ktorý je zameraný na poskytnutie online prístupu k vedeckým informáciám a umožnenie ich neobmedzeného a bezplatného využitia. Oslobodením od bariér sa vedecké informácie stávajú dostupnejšími adresátom poznatkov a iným používateľom, ktorí tak získajú možnosť plné znenia vedeckých informácií – najčastejšie odborných publikácií – čítať, sťahovať, kopírovať, tlačiť, distribuovať, adaptovať alebo spracovať na iné účely v súlade s udelenými právami.

Existujú dve hlavné cesty open access:

- **samoarchivácia** (tzv. **zelená cesta open access**) je mechanizmus, pri ktorom je otvorený prístup zabezpečený prostredníctvom otvorených repozitárov slúžiacich na uloženie vedeckých informácií. Sprístupnenie archivovaných vedeckých informácií je viazané na uplynutie obdobia embarga, ktoré môžu vyžadovať niektorí vydavatelia.
- **publikovanie v časopise formou open access** alebo **zlatou cestou open access** sa vzťahuje na prípady, kedy otvorený prístup zabezpečuje samotné vydavateľstvo okamžite pri zverejnení časopisu. Výdavky vznikajúce vydavateľstvu pri open access znáša autor.

#### Aké sú potenciálne prínosy open access?

So zámerom podporiť výskum a vývoj, pre ktoré sú prístup a zdieľanie vedeckých informácií kľúčové (ako demonštroval Horizont 2020<sup>1, 2</sup>), môže zavedenie nových možností diseminácie a výmeny informácií, ktoré ponúka open access, prispieť k:

- urýchleniu nových objavov sprístupnením výstupov projektov,
- komerčnému využitiu výsledkov výskumu a vývoja,
- pozitívnemu ovplyvneniu fungovania a napredovaniu spoločnosti.

Výskumné organizácie (prijímatelia nenávratného finančného príspevku v rámci OP Výskum a inovácie) môžu open access využiť na zvýšenie viditeľnosti a urýchlenie šírenia výsledkov výskumu a vývoja. Online sprístupnenie vedeckých informácií môže zvýšiť ich citovanie odbornou verejnosťou a pomôcť propagovať výskum, ktorý realizujú.

Bezplatný prístup k výsledkom výskumu a vývoja, ktoré boli financované z verejných zdrojov (OP Výskum a inovácie), môže posilniť povedomie širšej verejnosti o slovenskom výskume a podporiť väčšiu interakciu s výskumom platenom aj z ich daní.

---

<sup>1</sup> [H2020 Programme Guidelines to the Rules on Open Access to Scientific Publications and Open Access to Research Data in Horizon 2020, časť 2](#)

<sup>2</sup> [Fact sheet: Open Access in Horizon 2020](#)

## Politika open access v rámci operačného programu

OP Výskum a inovácie bude v rámci projektov výskumu a vývoja podporovať trvalý, bezplatný a okamžitý prístup k vedeckým informáciám, konkrétne k odborným výskumným článkom zverejneným v odborných recenzovaných časopisoch.

Na iné typy vedeckých informácií alebo publikácií sa politika open access nevzťahuje.

**Uplatnenie open access nie je v rámci projektov OP Výskum a inovácie povinné.**

## Implementácia open access v rámci operačného programu

OP Výskum a inovácie podporuje využitie zelenej aj zlatej cesty open access.

Prijímateľ nenávratného finančného príspevku, ktorý sa rozhodol pre **zlatú cestu open access**, postupuje podľa špecifických usmernení zakotvených v príslušnej výzve a príručkách.

Vydavateľstvá časopisov účtujú autorovi za publikovanie s otvoreným prístupom (zlatá cesta) poplatok za spracovanie článku (*article processing charge*). Výdavok na open access, ktorý tak vznikne prijímateľovi, môže byť preplatený z rozpočtu projektu (skupina výdavkov 518 – *Ostatné výdavky*), ak spĺňa podmienky oprávnenosti definované v [Príručke oprávnenosti výdavkov OP Výskum a inovácie](#), kapitola 3.5.13.

Z dôvodu preukázania hospodárnosti je prijímateľ, resp. žiadateľ, povinný pri určovaní výšky výdavku v rozpočte projektu dodržiavať zákon č. 343/2015 Z. z. o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Detailné inštrukcie k zabezpečeniu open access v súlade s procesmi vzťahujúcimi sa na zákazky s nízkou hodnotou podľa § 117 zákona o verejnom obstarávaní tvoria súčasť prílohy žiadosti o nenávratný finančný príspevok (Záznam z prieskumu trhu).

Preukazovanie vynaloženého výdavku na open access upravuje [Príručka pre prijímateľa nenávratného finančného príspevku](#), kapitola 3.3.7.16.

Po zverejnení odborného výskumného článku v časopise prijímateľ povinne zabezpečí otvorený prístup taktiež prostredníctvom repozitára.

V prípade voľby **zelenej cesty open access** nevznikajú prijímateľovi žiadne projektové výdavky, ale open access zabezpečuje len prostredníctvom repozitára.

Sprístupnenie odborného výskumného článku v online repozitári pozostáva z dvoch krokov:

### Krok 1 – Uloženie článku v repozitári

V závislosti od vybraného modelu open access a politiky vydavateľstva prijímateľ uloží finálny publikovaný článok alebo autorský rukopis do repozitára.

Za finálny publikovaný článok je považovaná konečná zverejnená verzia, ktorá obsahuje všetky úpravy vydavateľstva. Prijímateľ ukladá túto verziu do repozitára v prípade, ak získal podporu na preplatenie poplatkov za spracovanie článku.

Za autorský rukopis možno považovať *preprint*, verzia zaslaná do časopisu, ktorá ale ešte nebola recenzne posúdená, tak i *postprint* (alternatívne môže byť označený ako *accepted manuscript*), zodpovedajúci finálnemu autorskému rukopisu so zapracovanými úpravami, ktoré vzišli z recenzného konania. Odporúčanou verziou

pre uloženie do repozitára je pre jeho vyššiu kvalitu rukopis prijatý odborným recenzovaným časopisom (ak to povoľuje vydavateľstvo).

Uloženie elektronickej verzie rukopisu/článku v repozitári by sa malo uskutočniť, v prípade zelenej cesty open access, čo najskôr a pri publikovaní v časopise formou open access najskôr dňom publikácie, najneskôr však v deň predloženia žiadosti o platbu.

## Krok 2 – Poskytnutie open access

Prijímateľ vyberie jeden z nasledovných modelov otvoreného prístupu:

- o **zlatá cesta open access** – v prípade poskytnutia otvoreného prístupu prostredníctvom odborného recenzovaného časopisu. Open access by mal byť v repozitári zabezpečený v deň uloženia článku.

Vybraný repozitár a odkaz na článok prijímateľ uvádza v prílohe žiadosti o platbu; táto informácia bude súčasťou aj monitorovacej správy, časti 5.

- o **zelená cesta open access** – open access je limitovaný podľa verzie autorského rukopisu. V repozitári by mal byť otvorený prístup udelený do 6 až 12 mesiacov po zohľadnení individuálneho obdobia embarga stanoveného časopisom.

Informáciu o vybranom repozitári s odkazom na archivovaný rukopis prijímateľ zahŕnie do monitorovacej správy, časť 5.

## Online repozitár

Repozitár predstavuje úložisko digitálnych objektov, ktoré sú bezplatne prístupné výskumnej komunite a širšej verejnosti pre ďalšie využitie. Existujú dva základné typy repozitárov – inštitucionálny (archivujúci publikácie vlastnej organizácie) alebo predmetový (špecializujúci sa na sprístupnenie publikácií špecifických vedných odborov)<sup>3</sup>.

Archivácia publikácie môže byť upravená politikou vydavateľstva, ktoré pri zelenej ceste open access môže stanoviť verziu určenú na samoarchiváciu. Práva autorov vzťahujúce sa na archiváciu rukopisu ako i dĺžku obdobia embarga je možné overiť na [SHERPA/RoMEO](#).

Prijímateľ si môže zvoliť repozitár podľa vlastnej preferencie. Pre uľahčenie výberu kompatibilného online archívu môže navštíviť registre repozitárov [ROAR](#), [OpenDOAR](#) alebo [OpenAIRE](#).

## Existujú obmedzenia využitia open access v rámci projektu?

Pre financovanie zlatej cesty open access nie sú stanovené maximálne limity na počet odborných článkov za projekt, ktorým má byť poskytnutá podpora, ani na výšku poplatku za spracovanie článku za publikáciu.

---

<sup>3</sup> viac informácií možno nájsť na stránke <http://openaccess.cvtisr.sk/homepage/publikovanie-formou-open-access/>

Oprávnenosť výdavkov na open access je však ohraničená výškou 5 000 EUR. Prijímateľ môže celkovú oprávnenú sumu prekročiť za predpokladu, že má na pokrytie vzniknutého rozdielu zabezpečené iné zdroje financovania.

Výška podpory na open access nie je podmienená modelom odborného recenzovaného časopisu. Výdavok bude uhradený bez rozdielu, či si prijímateľ vyberie úplne otvorený časopis (*open access journal*) alebo hybridný model časopisu (*hybrid open access journal*).

OP Výskum a inovácie nemôže zabezpečiť refundáciu výdavku na open access vynaloženom po ukončení realizácie aktivít projektu.

## Ďalšie odkazy na open access

### hlavná metodická koordinácia a odborná podpora v SR

[Kontaktná kancelária pre Open Access CVTI SR](#)

### informácie súvisiace s open access (EÚ)

European IPR Helpdesk

[Fact Sheet Publishing v. patenting](#)

Horizont 2020

[Fact sheet: Open Access in Horizon 2020](#)

[H2020 Online Manual](#)

[Guidelines to the Rules on Open Access to Scientific Publications and Open Access to Research Data in Horizon 2020](#)

[H2020 AGA – Annotated Model Grant Agreement](#) (článok 29.2)

European Research Council

[Guidelines on Implementation of Open Access to Scientific Publications and Research Data in projects supported by the European Research Council under Horizon 2020](#)